

הקבלות מעשיהן

שיעורי השבועי של מורנו
הנאמן הרב מצליח חי מאוזן שליטא

משודר
מידי יום
ראשון ברדיו
"קול ברמה"
בשעה 12:00
בצהריים

גליון רסב

הלכות פורים

הזמן המובחר לסעודת פורים

א. שאלה: אנחנו ליטאים וקבלה בדינו בשם הגר"א שמצוה לעשות סעודת פורים בבוקר השכם, וכך נהגו הוריי. גם אני מנסה לעשות כן בביתי, אך איני מצליח בזה ונאלץ להמתין לחתנים ולבחורי הישיבה שמגיעים בצהריים. האם כדאי לי לעשות הסעודה לבדי בבוקר או להמתין לצהריים לאכול יחד עם כולם?

תשובת הרב: המנהג שנהגו לעשות סעודת פורים אחר הצהריים אינו מנהג חדש. בשו"ת תרומת הדשן (סי' קי) הזכיר את המנהג הזה כדבר קדמון, וכתב שנהגו לעשות סעודת פורים סמוך לשקיעה, ועיקר הסעודה נעשית בלילה. (והובא בסימן תרצ"ה).

יש מהמפרשים שאמר בדרך הלצה שכיון שהסעודה נעשית בגלל השמחה שהקב"ה הציל אותנו מידי המן הרשע שרצה לחגוג ביום זה, והרי אצל הגוים היום הולך אחר הלילה שאחריו, וכעת נהפוך הוא, אנו חוגגים בזמן זה על הניצחון שה' יתברך הפיל את אויבינו. וכיון שכך גם הסעודה שעושים זכר למפלתו של המן מתחילה ביום וממשיכה הלאה ללילה שלאחריו. אבל מכל מקום הרב תרומת הדשן כתב שכל זה הוא אמר כדי ליישב את המנהג, אבל אלה שעושים את הסעודה בבוקר ודאי שנוהגים כראוי. וכן נהג הוא ורבותיו.

וכך כתב הרמ"א: מי שרצה לעשותה תמיד בשחרית – הרשות בידו. ומשמע שזה דבר שלא כל כך רגילים בו. השואל הזכיר בשאלה את ה"קבלה בדינו" מהגר"א, והוא מתכוון למה שמופיע בספר מעשה רב. שם כתב הגר"א כך: סעודת פורים עיקרה ביום, על כן הנכון לכוון לצאת בסעודת שחרית. אם נתבונן בלשון הגר"א, נמצא שלכאורה הוא "פתח בכד וסיים בחבית", הוא התחיל שמצוה לעשותה ביום, ומשמע שכל היום היא מצוותו, ואם כן מדוע סיים שיכוון לצאת בסעודת שחרית.

מרן ראש הישיבה בספרו סנסן ליאיר (חידושי ש"ע שם) ביאר את כוונת הגר"א, שכיון שמנהגם היה לאחר את הסעודה עד הלילה שלאחריו, ולפחות רובה היתה נערכת בלילה, לכן הוא אומר שטוב להשתדל לצאת בסעודת שחרית כדי שיקיים את המצוה בזמן, אבל אין כוונתו שעדיף לעשותה בבוקר מלעשותה אחר הצהריים, אלא כל שעושה אותה במשך היום – יצא ידי חובה לכתחילה ואין בזה שום בעיה. ולכן גם לפי דעת הגר"א, אדם שמחכה לבנים ולחתנים, כל שעושה אותה ביום אין בכך שום בעיה.

יש להוסיף, השואל שאל האם עדיף לעשות בבוקר לבד מאשר אחר הצהריים יחד עם כולם. הפוסקים כתבו שאדרבה, לא ראוי לאדם לעשות סעודת פורים לבד. ראינו בגמרא במסכת מגלה (דף ז' ע"ב) את רבה ורבי זירא שהיו סועדים יחד, ומשמע שמצוה לקיים אותה יחד עם אנשים נוספים.

רש"י כתב על הפסוק במגלת אסתר (ט' כ"ח) "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה" וגו', משפחה ומשפחה – מתאספים יחד ואוכלים ושותים יחד וכו'. (עכ"ל). ומכאן למדנו שאדרבה, מצוה לעשות סעודת פורים יחד עם אוהביו ורעיו, ולפחות יחד עם בני ביתו. ולכן לא יעשה סעודת פורים לבדו.

אבל על כל פנים, כתב הרב כף החיים (אות כ"ג) בשם הרש"ש, להזהר לעשות סעודת פורים מיד לאחר תפילת שחרית מ"כמה טעמים ידועים ל". יתכן שהטעמים הם על פי הפשט, שאם עושה אותה אחר הצהריים אנשים נמשכים עוד ועוד, ולבסוף עושים את הסעודה בלילה וכמו שכתב בשו"ת תרומת הדשן.

והוסיף הרש"ש, בעוד שההארות הנזכרים בתוקפם אחר תפילת שחרית, ולא יסתלקו אחר כך מהכלים הפנימיים דשחרית, כי תפילת המנחה היא בכלים אמצעיים. (עד כאן). ומלשונו נראה שטעם זה לתוספת נופך. ואולם עוד פוסקים כתבו שיש בזה טעם על פי הסוד (עי' בשו"ת יביע אומר חלק י"א סי' פ"ג אות א', וע"ש ריש אות ד'. ודו"ק).

כלומר, אם אדם עושה את הסעודה לפני הצהריים, יש בזה מעלה נוספת על פי הסוד. אבל בודאי שלא לעשות כן ולהפסיד את הדבר החשוב שזה לעשות יחד עם כולם, וכמו שרש"י כתב שחלק מתקנת רבותינו במגלה היא לעשות את הסעודה יחד עם כל בני המשפחה. וכן הסכמת הפוסקים. (עי' כה"ח אות כ"ד, וחזון עובדיה עמ' קפ בשם שבלי הלקט).

אכילת לחם בסעודה

ב. שאלה: האם חייבים לאכול דוקא לחם בסעודת פורים, או שאפשר להסתפק במיני מזונות (כמו שעושים בסעודה שלישית)?

תשובת הרב: ראשית נתייחס קודם לדין סעודה שלישית. אנשים טועים לחשוב שבסעודה שלישית לא חייב לאכול לחם ומספיק מיני מזונות, אבל מרן כתב במפורש בשלחן ערוך (סימן רצ"א ס"ה) שחובה לאכול לחם בסעודה שלישית. זו לא חסידות או הנהגה יפה, אלא מרן מפורש. ולא רק מרן סובר כך, אלא רוב ככל הראשונים סוברים שחובה לאכול לחם בשלשת הסעודות.

ומדוע? כתוב בתורה: "ויאמר משה אכלוהו היום, כי שבת היום לה", היום לא תמצאוהו בשדה" (שמות ט"ז כ"ה). בפסוק הזה כתוב שלש פעמים מילת "היום", ומכאן למדו חז"ל במסכת שבת (דף קי"ז ע"ב) שמצוה לעשות שלש סעודות. וכיון שמדובר שם על המן שהיה נחשב לחם, למדו מכך שמצוה לעשות את הסעודות דוקא בלחם.

אמנם מרן מוסיף שאם אדם אכל הרבה חמין בבוקר ולא יכול כרגע לאכול סעודה שלישית – יאכל מיני תרגימא. אבל החכם עיניו בראשו ולא יאכל יותר מדי בבוקר. אמנם הוא רוצה לעשות עונג שבת ולאכול הרבה, אבל העונג הזה בא לו על חשבון סעודה שלישית וזה לא טוב. (עי' ש"ע שם ס"א).

לגבי סעודת פורים – יש בזה מחלוקת גדולה באחרונים. הרב מגן אברהם (סי' תרצ"ה סק"ט) כתב שלא מצינו שיהיה חייב לאכול פת בפורים. גם מרן החיד"א בברכי יוסף כתב שהוא ראה לאחד קדוש שכתב שאם עשה סעודת פורים בלי לחם יצא ידי חובה.

לעומת זה ידועה דעת המהרש"ל שחובה לאכול לחם בסעודה. וכן דעת היעב"ץ, שכתב בספרו מור וקציעה שאי אפשר לקבל דבר כזה בכלל, כי הרי כתוב ימי **משתה ושמחה**, ומשמע שצריך סעודה קבועה. הוא כותב שכל מקום שכתוב משתה משמע שיש שם לחם. וכך מאריכים עוד רבים מהאחרונים.

בדברי הראשונים כמעט שלא מצינו התייחסות מפורשת לזה, אבל בחזון עובדיה הביא שהמאירי אכן דיבר על זה, וכתב שביום פורים צריך קביעות סעודה משום שמחה יתירה, ואין קביעות סעודה אלא בפת, ומשמע שאכן צריך לעשות סעודה בלחם.

וכך היא מסקנת מרן הגר"ע יוסף, שהנכון והראוי לעשות סעודת פורים בלחם. כמובן, סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובה, ולכן לא יכול לצאת ידי חובה בסעודה שעושה בלילה, אלא יעשה את הסעודה ביום פורים בלחם. (סי' תרצ"ה ס"א).

ומכל מקום די בסעודה אחת של לחם ואין צורך ביותר מכך. (הרמ"א רס"י תרצ"ה).

כמובן שצריך לאכול בשר ולשתות יין, שאין שמחה אלא בבשר ויין.

כידוע שלנשים אסור להשתכר ולשתות יין, ולכן הורה מרן הגר"ע יוסף שישתו מעט ולא יותר מכך.

פורים דפרזים ודמוקפין

בן עיר שהלך לכרך או להיפך

א. שאלה: אנחנו גרים באזור המרכז, וביום ט"ו (שושן פורים) אנחנו עולים לירושלים לחגוג עם הוריי ולהישאר שם לשבת, האם עלינו לקרוא שם את המגילה ולקיים מצוות פורים?

כמו כן אדם ירושלמי שביום פורים נוסע למרכז להוריו, וביום שושן פורים חוזר לירושלים, האם עליו לקרוא את המגילה? **תשובת הרב:** יש חילוק בין תושב עיר (שאינו ירושלמי) למתגוררים בירושלים. יש אדם שהוא גר באזור המרכז ונמצא ביום י"ד באזור המרכז, וביום ט"ו נמצא בעיר ירושלים. אבל יש אדם תושב ירושלים, רק שביום י"ד הוא מגיע להורים ולאחר מכן חוזר לביתו, ויש הבדל גדול בין שני המקרים.

נאמר במגילת אסתר (ט' יט): "על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר". יש שאלה על הכפילות בפסוק הזה, כי כשמדבר על היהודים הפרזים, ודאי שהם יושבים בערי הפרזות. למדו מכאן רבותינו (מגלה יט.) שהגדרה של "יהודי פרזי" אינה דוקא אם הוא גר כל הזמן בערי פרזות, אלא אפילו אם הוא גר בדרך כלל בעיר מוקפת חומה, ורק היום הוא נמצא בערי פרזות, עליו לקרוא ביום ארבעה עשר.

מתי המועד הקובע כיצד אדם ייקרא? כתבו הפוסקים שהמועד הקובע הוא זמן עלות השחר.

אבל כאן אנחנו נכנסים לנקודה אחרת.

אמרו רבותינו בירושלמי: בן עיר שעקר לכרך, (כלומר אדם שהוא תושב עיר ועליו לקרוא ביום י"ד, ובליל ט"ו עבר לגור בירושלים) עליו לחגוג פורים פעם שניה, ורוב הראשונים מביאים את זה להלכה.

אבל הרמב"ם השמיט את דברי הירושלמי, וגם מרן בשולחן ערוך לא הביא את זה להלכה.

ולכן למעשה יש חילוק בין אדם שביום ט"ו הוא מתגורר בירושלים וגם נמצא בירושלים באמת, לבין אדם שהוא למעשה תושב המרכז, אלא שעבר להיות אורח לרגע והוצרך להיות ביום ט"ו בירושלים, ויש בזה הבדל הלכתי הלכה למעשה, ונסכם את הדברים בקצרה. אדם שגר באזור המרכז, שהה שם ביום י"ד וקיים את כל המצוות כראוי, לאחר מנחה נסע לירושלים, אינו צריך לחזור ולקיים את מצוות הפורים ביום ט"ו בירושלים, כי הוא תושב המרכז וכבר קיים את כל המצוות. אמנם יש מחמירים באדם שנסע לירושלים לאחר שקיים את המצוות ביום י"ד במרכז, שלכתחילה ישמע קריאת המגילה אך לא יברך, ואם אדם רוצה לנהוג כמותם – שיעשה כן. אבל ודאי שאין זה מעיקר הדין כלל ועיקר. הם רוצים לקיים את מצוות הפורים כמה שיותר, רוצים לחגוג כל השנה, ומי שרוצה שיחגוג. אבל מעיקר הדין הוא פטור לחלוטין. ודוקא באופן הזה, שהוא גר באזור המרכז, כבר קיים את כל המצוות ולאחר מכן נסע לירושלים, אז הוא פטור מכל המצוות ביום ט"ו. אבל אדם שנסע לירושלים כבר מערב יום י"ד, ודאי שיתחייב בכל המצוות ביום ט"ו. לעומתו אדם ירושלמי ששהה ביום י"ד באדר במרכז, התארח אצל ההורים שלו, ולמחרת בפורים שושן הוא חזר לביתו, ובאופן כזה, לפי רוב הראשונים עליו לחזור ולקיים את כל מצוות הפורים ולקרוא מגילה בברכה. כאן לא מדובר באדם שבדרך כלל גר במרכז ורק התארח בירושלים, אלא על אדם שמקום מגוריו הרגיל הוא בירושלים. למעשה הוא יותר מ"בן עיר שעקר לכרך", כי הוא בן כרך לכל דבר. ולפיכך רוב הראשונים סוברים שעליו לחזור ולקרוא בברכה. עם זאת, מרן ראש הישיבה בספרו סנסן ליאיר (סימן ו' אות ג') כתב שלא יברך על קריאת המגלה בפורים שושן, מחמת הספק, ספק ברכות להקל ולא יברך. אבל עצם החיוב אכן חל עליו והוא צריך לקיים את כל המצוות ביום פורים שושן, וכמובן אם חזר לשם ושהה שם בזמן עלות השחר של יום ט"ו.

שהה בעלות השחר בעיר אחרת באופן עראי, כיצד ינהג

ב. שאלה: תושב ירושלים שנסע לשאר ערי הפרזים ביום י"ד ושהה שם בזמן עלות השחר, ודעתו לחזור תיכף, כגון נהגים המחלקים לחם וחלב ומוצרים שונים בחנויות, האם עליו לחגוג את יום הפורים ביום י"ד, או לחגוג עם משפחתי ביום ט"ו?
תשובת הרב: ינהג פורים רק בט"ו. למרות שאמרנו שתושב ירושלים שנמצא בעלות השחר של יום י"ד באזור המרכז עליו לקרוא כמו אנשי המרכז, מכל מקום כל זה הוא רק כאשר הוא הולך ללון שם, אבל אדם שהלך רק בתורת עראי, וכגון שרק עבר עם הרכב בכזה מקום, אין זה נחשב לפרוז בן יומו. כתוב בפסוק: "על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות", ומכאן למדו חכמים שפרוז בן יומו קרוי פרוז. אבל כל זה הוא דוקא כאשר הם יושבים בערי הפרזות, וכגון שהלך לבית הוריו, או נמצא ביישיבה, התארח אצל חבר וכדומה, זה נקרא "יושבים", ואחד כזה באמת עליו לחגוג ביום י"ד. לא כתוב "הנמצאים" בערי הפרזות, ולכן אחד שיש לו קו חלוקה ועליו לחלק באזור המרכז מזון, ובעלות השחר הוא נמצא באזור המרכז ואחר כך חוזר לביתו, אין זה נחשב לפרוז בן יומו, כי הוא כלל לא מתכוון לשהות שם, הכל זה תוך כדי נסיעה, תוך כדי העברה בעלמא, ולכן עליו לחגוג כרגיל ביום ט"ו יחד עם משפחתו. כך פסק מרן ראש הישיבה (סנסן ליאיר סימן ו' אות א').

זו שאלה מצויה מאד לכל אלה שעובדים בחלוקת מזון ושליחויות ונהגי מוניות ואוטובוסים, שהרבה מהם נמצאים בעלות השחר באמצע החלוקה, ועליהם לקרוא כרגיל כיום חיובם על פי מקום מגוריהם ולא על פי מקום הימצאם.

עורך: הרב שלמה נחום. ביקורת: הרב יצחק מאוז

ניתן להצטרף לאלפים המבקלים את העלון במייל, וכן ליצור קשר בדוא"ל a0733718074@gmail.com

ניתן להקדיש את זכות השיעורים להצלחה ולישועה, ניתן גם לערוך פדיון נפש, צרו קשר בפל' 052-7108693 או בדוא"ל

